

SAFRUH VE YENİ OĞUZ SÖZÜ'NDEN SEÇMELER

Asıl adı Elman AĞAOĞLU olan **Safruh**, 13 Kasım 1939'da Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Ağdam şehrinin İsmayılbeyli köyünde dünyaya gelir. Babası okur yazar olmayan, ömrünü çiftçilikle geçiren Ağa BAHADUROĞLU; annesi ise ilkokul ikinci sınıftan ayrılma, pamuk işçisi Minabeyim HESENGIZI' dır.

Elman AĞAOĞLU, 7-8 yaşlarına gelince ilkokula başlar. Ancak bu sıralarda ailesinin Xdanov (Beylegan) şehrinin Şestoy / Altıncı Sovhoz / Altıncı Şö'be (Bolsulu) köyüne göç etmesi ve köyde Türkçe eğitim öğretim veren bir okulun bulunmaması sebebiyle öğrenimine bir süre ara vermek zorunda kalır. 1949 yılında on yaşında iken köylerinin yakınındaki Tezekend köyünde Türkçe eğitim öğretim veren bir okulda yeniden ilk okula başlar. İlk okulun ardından 1960'ta Beylegan'da orta öğrenimini tamamlar. Yaklaşık bir yıl kadar üniversiteye giremez; işçilik yapar. Mezuniyetinden bir yıl sonra Pedagoji Enstitüsü¹-ne girmeyi başarır. **Safran**, bu enstitünün "Pedagogika ve İbtidai Mektep Metodikası" adlı bölümünün ikinci sınıfında öğrenci iken askere alınır. Otuz sekiz ay (3 yıl iki ay) askerlik yapar. Askerlik dönüşü yüksek öğrenimini, bölümünü sevmediği için tamamlamaz. Bir yıl kadar işçi olarak çalıştıktan sonra 1966 yılında Azerbaycan Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi'ne ekstem öğrenci olarak girer. Otuz iki yaşında iken 1972 yılında yüksek öğrenimini tamamlar. Üniversite öğrenciliği sırasında arkadaşı gazeteci Yakup'un da yardımlarıyla Beylegan'daki **Yükseliş** Gazetesine "korrektör" olarak girer. Daha sonra bu gazetenin Genel Yayın Yönetmenliğine kadar yükselir . Görevi esnasında devlet politikasına aykırı davrandığı gerekçesiyle bir kaç kez işinden uzaklaştırılır.

Safruh, evli ve ikisi kız, biri erkek üç çocuk babasıdır.

Yeni Oğuz Sözü

Büyük bir Türkçü olan gazeteci, filozof Elman AĞAOĞLU'nun 1989 yılında yayımlanan **Duyumlar Deyimler** adlı eseri okuyucular tarafından büyük ilgi görür. Yazar bunun üzerine söz konusu eser üzerinde çalışır, eklemeler yapar ve onu **Yeni OğuzSözü** (Baku 1991) adıyla yeniden okuyucularının istifadesine sunar. Yeni Oğuz Sözü: **Halg, Millet, Veten, Vetendeş** (S.5-45), **Dil, Ana Dili** (S.46-51), **Tarih** (S.52-56), **İş**,

Yrd. Doç. Dr. Cengiz AL YILMAZ

*Atatürk Ü. Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi*

İşgüzarlıq, Mübarize, Mübarizlik (S.57-107), **İnsana Münasibet** (S. 108-137), **Terbiye: Özünü terbiye, Terbiyeci, Terbiye Edilen** (S. 138-166), **Gözellik, YaşamagEşgi** (S. 167-197), **Edebiyyat, İncesenet** (S. 198-217), **Exlag, Etika, Leyaget** (S.218-257), **Sevgi** (S.258- 264), **Maddi Ne'metlere Münasibet** (S.265-273), **Siyaset** (S.274-284), **Bölebilmediyim ...** (S.285-478), **Garanlıqdan İşğa (Özüm Sözü)** (s.479-497), **Sonsöz Evezi: Ata Sözü Virdimdir** (s.489-500), başlıklarını taşıyan on beş bölümden oluşmaktadır. Eserin sonunda ise eserin raportörü filozof Asif ATA (Asif EFENDİYEV) tarafından yazılan **Özümleşin - Özümleştirin** (s. 501-504) başlıklı bir yazıya yer verilmiştir.

Yeni Oğuz Sözü'nden Seçmeler

Halk, Millet, Vatan, Vatandaş

Xalg emeyin ve insanın birge adıdır: halk emeğin ve insanın ortak adıdır.

Azərbaycan yalnız yer adıdır: Azərbaycan yalnız yer adıdır.

"Ya azadhg ya ölüm!" şüarını bayrag eden xalga ölüm yoxdur: "Ya istiklal ya ölüm!" parolasını bayrak edinen millete ölüm yoktur.

Gonagseverliyi yağıseverlik derecesine çatdıran xalg bedbextdir: Konukseverliği düşman severlik derecesine ulaştıran millet talihsizdir.

Tarix yollarında heç bir xalg ölmür, yalnız kiminse dili unudulur ve adı deyişilir: Tarihte hiçbir halk / hiçbir millet ölmüyor; yalnız bazılarının dili unutuluyor ve adı değişiyor.

Atası olmayan xalg bedbextdir: Atası (soyu sopu) olmayan millet talihsizdir.

Veten veten olduğu için gözeldir: vatan, vatan olduğu için güzeldir.

Vetenin güzelliğini mügayisede görmək eslinde vetene garşı korlug ve nankorlugdur: Vatanın güzelliğini her hangi bir şeyle mukayese etmek aslında vatana karşı yapılmış bir nankörlüktür, körlüktür.

Millet atadan gelir, ana dili balası olduğumuz xalgdan: Millet, babadan gelir; ana dili ise yavrusu olduğumuz halktan.

Abad ülkenin, yaxşı ölkenin balaları di-yarbadıyar düşmez, gurbet ellere sepelenmez it unu kimi: Gelişmiş, mutlu ülkenin çocukları /

fertleri tıpkı "it unu gibi"şuraya buraya atılmaz / diyar diyar dolaşmaz; gurbet ellere düşmez.

Senatkârlar seherin umumi panoramı üzerinde ucalan minarelere, güllere benzeyirler: Sanatkârlar, bir şehrin üzerinde yükselen minarelere, gökdelenlere benzerler.

Dönük bizlerde ite deyirler: Dönek / kahpe bizde köpeğe derler.

Ey Azərbaycan Xalğı, "Meni kesen baltanın sapı menden olmasaydı, kesilmeyim meni bunca ağrıtmazdı!" Sözüni deyən ağacmı oldu, senmi oldun?! Ey Azərbaycan Halkı, "beni kesen baltanın sapı benden olmasaydı, kesilmiş olmam beni bu kadar üzmezdi" sözünü söyleyen ağaç mı oldu sen mi oldun?

Ana veten deyildirse, veten anadan irelidir: Vetene garşı çıxan anaya aman yoxdur: Ana, vatan değildir; vatan anadan ileridir. Vatana ihanet eden anaya acınmaz.

Bize yalnız ele analar gerekdir ki, veten olmağı bacarsınlar, onu temsil ede bilsinler!: Bize öyle analar lazımdır ki, vatan olmayı becer-sinler; onu temsil edebilsinler.

Bütün dayaglar torpağa dayanır: Bütün dayaklar / destekler torpağa dayanır.

Xalğı millet eleyen düşmenin yumruğudur: Halkı millet yapan düşmanın yumruğudur.

Milletin yarası xalğnkma nisbeten daha geç sağalır: Milletin yarası, halkın yarasına nispeten daha geç iyileşir.

Xalg şairi olmayan şairin xalğın teknesine el uzatmağa haggı yoxdur: Halk şairi olmayan şairin, halkın teknesine el uzatmaya hakkı yoktur.

Eğer dostu yarı sıralamag olarsa, birinci dost, birinci yar vetendir-eliyle, diliyle, diniyle: Eğer dostu yan sıralamak söz konusu olursa; birinci dost, birinci yar (gerçek dost, gerçek yar) eliyle, diliyle, diniyle vatandır.

Verilmiş milli azadhg millet için ölmez bir baş gaxıncıdır: Verilmiş (kazanılmadan elde edilmiş) millî hürriyet, (bir) millet için ölmez yitmez (ebedî) bir baş kakıncıdır.

İnsan varsa veten var, veten yoxdursa, insan yoxdur: İnsan varsa vatan var; vatan yoksa insan yoktur (insanın olduğu yerde vatan vardır; vatanın olmadığı yerde insan (da) yoktur).

Hara gaçırsan gaç, hara sürülürsen sürül, ister gal, ister öl veten yene de vetendir: Nereye kaçarsan kaç, nereye gidersen git; ister kal, ister öl; vatan yine de vatandır.

En dehşetli garğış budur: "vetenden yetim galasan!": En kötü kargış (beddua) şudur: "vatandan yana yetim kalasın!".

El üçün ağlamayan kördür: El için/ vatan için ağlamayan kördür.

El üçün yerimek istediğimden elin yeriyişini yeriyebilmedim: El için/ halk için yürümek istediğimden, halkın yürüyüşüne ayak uyduramadım.

Göresen Anayurd'un dili olsa, dil açib deyer mi mene ki, "haggında gayğı çekme, öz başnım milçeyini goru?"^M: Acaba Anayurdun dili olsaydı dile gelip bana der miydi ki: benim için boşuna kaygılanma; sen kendi başım sivrisinekten koru?".

Ana yalnız veten mezmunuyla gıymetli ve mügeddesdir: "Ana" (kelimesi), yalnız vatan mezmunuyla birlikte kullanıldığında kıymetli ve mukaddestir.

Torpag idik, gum oldug. Guma ganimiz garışmayınca yeniden torpag olmayacağı: Toprak idik kum olduk; Kuma kanımız karışmayınca yeniden toprak olmayacağız.

Veten meni Mecnun eledi, özünü de Leyli kimi aparır: Vatan beni Mecnun eyledi; kendini de Leyla gibi görüyor.

İçimde Türk ruhu var, benim balacalığım onu sıxır. Duyuram ve sevinirem ki, o meni cırıb çıkacağı üze: İçimde Türk ruhu var. Benim bedenimin küçüklüğü onu sıkıyor / rahatsız ediyor. Hissedip seviniyorum ki, o (bir gün mutlaka) bedenimi parçalayıp çıkacak.

Ölmeyi tergitmiş xalg ölmeye mehkumdur: Ölmeyi terk etmiş/unutmuş olan millet ölmeye mahkumdur.

Öz dövleti olmayan xalg-bağbansız bağ: Devleti olmayan millet, bağ bansız bağa benzer.

Atsız, gılncısız, sazısız Türk yoxdur. Atımızı, gılncımızı, sazımızı elimizden alıblar. Özümüze gayıtmalı, ye'ni Türkleşmeliyik.: Atsız, kılıçsız, sazısız Türk yoktur. Atımızı, kılıcımızı, sazımızı elimizden almışlar. Kendimize dönmeli yani Türkleşmeliyiz.

Dil, Ana Dili

Men ele bir sinem ki, meni yalnız ana dilinden olan mızrab dillendire biler: Ben öyle bir telim ki, beni yalnız ana dilinden yapılmış bir mızrap dile getirebilir / seslendirebilir.

Gözel dil yoxdur, ana dilinden başga: Ana dilinden daha güzel bir dil yoktur.

Ey Rus dilini duyan, bilen, seven Azerbaycanlılar! Lenin dilinde danışın, maymaglar, ne geder ki, gec deyil - danışın!...Ey Rusça düşünen, Rusça konuşan, Rusça'yı seven Azerbaycanlılar! Lenin'in dilinde konuşun, ahmaklar! Çünkü nasıl olsa vakit sizin için hiç de geç değil!

Tarih

Milli tarix milletin bel sütunudur: Milli tarih milletin bel kemiğidir.

"İt getti, gurd geldi" Azerbaycan tarihi bundan ibaretdir: "İt gitti, kurt geldi" Azerbaycan'ın tarihi bundan ibarettir.

Tarix ele bir güzğüdür ki, müasirlerden heç kes üzünü ondan gizlede bilmez: Tarih öyle bir aynadır ki, muasirlardan hiçbiri ondan yüzünü gizleyemez.

Tarix torpagdır. Torpağı öğrenmemiş, seçmemiş, becermemiş ona toxum sepmek ekincilikde naşihğdır: Tarih topraktır. Toprağı tanımadan bilmeden, seçmeden, onu işlemeden tohum serpmek çiftçilikte cahilliğin işaretidir.

Ulu Türk çığrgan deyildi ve ocağın başından gıragda arvadını öymürdü: Ulu Türk boşboğaz / geveze değildi ve evinin dışında hanımını övmezdi.

İş, İşğuzarlık, Mücadele

Heç bir iş tutmayanın iddiası daha böyük olur, çünkü onun işi iddia etmektir: Hiçbir işi olmayanın iddiası büyük olur; çünkü onun işi iddia etmektir.

Garşıma çıkan ilanı tapdalamıramsa, bu ona ehtiramımdan ireli gelmir: Karşıma çıkan yılanı ezmemiş olmam ona olan saygımdan ileri gelmiyor.

Tebiet ele bir anadır ki, dik baş balasını üzüyola balasından artıg isteyir: Tabiat öyle bir anadır ki, asi yavrusunu, uysal yavrusundan daha çok sever.

Emekçi

"yemekle emek hemgafiyedir". Müftexor: "Biz serbest vezinde yazırız: Emekçi: "yemekle emek kafiyelidir". Asalak: "biz serbest vezinde yazıyoruz".

Güm deneleri bir-birini tutmadığı üçün külek gümü istediği semte asanlıgla sepeleyir:

Kum taneleri bir birini tutmadıkları için rüzgâr onları istediği yöne hem de kolaylıkla götürür / dağıtır.

Hava her zaman sıcak olsa, sinek bütün yıl boyunca yaşar: Hava her zaman sıcak olsa, sinek bütün yıl boyunca yaşar.

Hamı halgi oyanmağa çağırır, heç deyen yoxdur ki, bir özüm de oyanım: Herkes halkı uyanmağa çağırıyor. Hiç diyen yok ki, kendim de bir uyanayım.

Odu perde altıda izletmek olmaz: Ateşi perde altında saklamak olmaz (ateş perde altında saklanmaz).

Sehv etmekden gorxmaq özü sehvidir: Yanlış yapmaktan korkmanın bizzat kendisi yanlıştır.

Marahlıdır ki, şah esir alınmayınca oyun bitmir: İlgi çekicidir ki, şah esir alınmayınca oyun bitmez, (şah esir alınmadıkça oyunun bitmemesi ilgi çekicidir).

Güçsüz hegigetperest bazara pulsuz geden adam kimidir: Güçsüz dürtüst, gerçekçi (kimse) pazara parasız çıkan insana benzer.

İnsan az olan yerde heyvan çox olur: İnsanın az olduğu yerde hayvan çok olur.

Tenbelilik gorxalıqdan gat-gat ağır derd, gat-gat pis sifettir: Tembellik, korkaklıktan kat kat ağır bir derd ve kat kat ağır bir sifattir.

Gaşının düyünü goz gırmırsa, nifret etmeyi bacarmırsan: Kaş çatışınla eğer ceviz kırımı-yorsan demek ki, nefret etmeyi beceremiyorsun.

Balıq başdan iylenirse, müaliceye de başdan başlamak lazım deyilmi?: Balık baştan kokuyorsa, tedaviye de baştan başlamak gerekmez mi?

Pulsuzun öz boynunda, pullunun ise taleinin boynunda ip olur: Fakirin kendi boynunda, zenginin ise talihinin boynunda ip olur.

Gocasanca, bizi müdrikliyinle sevindir; gencesence, çevikliyinle: Eğer yaşlıysan bizi bilgeliliğinle; eğer gençsen çevikliğinle sevindir.

Ölümden gorxma - yalnız ölüye ölüm yoxdur: Ölümden korkma; yalnız ölüler için ölüm yoktur.

"Yüyürek at özüne gamçı vurdurmaz" sözünü at yox, athı düşünüb!: "Yügrük at kendine kamçı vurdurmaz" sözünü at değil; binici düşünmüş.

Tenbel erli ve ya tenbel arvadlı ev bir terefini iflic vurmuş can kimidir: Tembel hanı-

ma veya tembel kocaya sahip olan bir aile, bir tarafı felç olmuş insana benzer.

Gorxu öz içimizde düşmenimizin müttefidir: Korku içimizdeki düşmanın müttefikidir.

En güçlü şimşek gemden gopur: En güçlü şimşek gamdan kopar.

Serdar İmreliyev olmaq yaxşıdır, Ağa Ne'metulla da elece. Kaşğarlı Mahmud olmaq yaxşıdır, Füzulî de elece. Me'mar Sinan olmaq yaxşıdır, Aşığ Eleşger de elece. Hudu Memmedov olmaq yaxşıdır, Xalçaçı Letif de elece. Üzeyir Bey olmaq yaxşıdır, Garyağdı oğlu Cabbar da elece...

Ancag bunların heç biri olmayan, bunların hamısından böyük olub hamisini özünde toplayan bir sima da gerekdir ATATÜRK kimi: Serdar İMRELİYEV olmak güzeldir, Ağa Nİ'METULLA da yine öyle. Kaşğarlı MAHMUT olmak güzeldir, Fuzulî de öyle. Mimar SİNAN olmak güzeldir, Aşık ELESKER de yine öyle. Hudu MEMMEDOV olmak güzeldir, Halçaçı LETİF de öyle. Üzeyir Bey olmak güzeldir, Garyağdıoğlu Cabbar da öyle...

Ancak bunların hiçbiri olmayan, bunların hepsinden büyük olup, hepsini şahsında toplayan birine de ihtiyaç vardır. ATATÜRK gibi.

İnsan ite hürmez, it insana hürer: İnsan köpeğe havlamaz; köpek insana havlar.

Gorxa-gorxa gudurtmuşug itleri!: Koraka korda kudurtmuşuz köpekleri!

Yol gedrini yolçu biler: Yolun kıymetini yolcu bilir.

Ganımızdan ışığ yaranacaq, yasımızdan sevinc!: Kanımızdan aydınlık; yasımızdan ise sevinç / mutluluk doğacak!

İnsani İlişkiler

Gızılgülün de ayag altına atılmışı zibildir:

Kızıl gülün de ayaklar altında kalanı çöptür / süprüntüdür.

Ağılı sayılan adamlar doğrudan da ağılı olsaydılar, delxanalar boş galar!: Akıllı sayılan insanlar gerçekten akıllı olsaydılar, tımarhaneler boş kalırdı.

Meni boğan barmagların etrini birbirinden seçebilirem. Bunların içinde burnuma doğma gelen etirler de var. Meni en çox ağrıdan da onlardır: Beni boğan parmakların kokularını seçebiliyorum. Bunların içinde çok yakından

tandığım kokular da var. Ne yazık ki, beni en fazla da bunlar üzüyor.

Doğrudan da minnetdar olduğumuz adamlara minnetdar olduğumuzu çetinlikle dile "getiririk: Gerçekten minnettar olduğumuz insanlara karşı minnettarlığımızı büyük bir zorlukla ifade edebiliyoruz.

Ebedi minnetdarlığ ola bilmez: Ebedi minnettarlık olamaz.

Kimese ölünce minnetdar olunca, ölmek yaxşıdır: Her hangi bir kimseye ölünceye kadar minnettar kalmaktansa ölmek daha iyidir.

Sirrini ele adama ver ki, sabah onunla ganlıbıçağ olsan da, sirrin üçün arxayın ola bilesen: Sırrını öyle birine aç ki, yarın onunla (kanlı bıçaklı olduğunuzda, birbirinize düştüğünüzde), senin verdiğin sırrı kimseye açmayacağından emin olabilesin.

Yaxşığa evez yoxdur: İyiliğin eşi benzeri yoktur.

İlanın başını şövgle sığallamağ isteyen könül! İlan bilmir ve bilmeyecek ki, sen onu sevirsen: Ey yılanın başını şevkle istekle okşamak isteyen gönül! Yılan senin onu sevmek istediğini bilmiyor ve bilmeyecektir de!

Terbiye: Kendi Kendini Terbiye Etme, Terbiye Eden Ve Terbiye Edilen

Fikirleşmeyen derinleşmez: Düşünmeyen derinleşmez.

Özünü aldatma, olduğundan artıq görünmeye çalışma! Bunun sonu hecalet ve peş-mançılığdır: Kendini aldatıp olduğundan farklı görünme. Bunun sonu utanç ve pişmanlıktır.

Be'zen derin hafize dayaz adamların dayağı olur: Bazen derin hafıza basit insanların / sıradan insanların desteği / dayanağı olur.

Gözellik zehmetin, yaltaglıg zoraklığın mehsuludur: Güzellik zahmetin, yaltaklık / dalkavukluk kaba kuvvetin mahsûlüdür.

Oxuyuram ki, terbiyelenim, yadda saxlayıram ki, terbiyelendirim: Terbiye sahibi olmak için okuyorum. Okuduklarımı başkalarını da terbiye etmek için aklımda tutuyorum.

Öyrenib terbiyelenen, ancag öyredib terbiyelendirmek üçün yadda saxlamayan adam su keçirmeyen torpağa benzer: (Bir şeyler) öğrenip terbiye sahibi olan, ancak bunları başka-

larına da öğretmek için aklında tutmayan kimseler, su geçirmeyen toprağa benzerler.

Vehşiler arasında yaşayan, öz balasını ise insan kimi böyütmek isteyen, ye'ni iki od arasında kalan ata-ananın halına yanırım: Vahşi yaratıklar arasında yaşayıp, çocuğunu insan gibi yetiştirmek isteyen yani iki ateş arasında kalan anne ve babaların (ailelerin) haline acıyorum.

Ağlıl mesleheti alırg, ancag goymağa yer tapmırıg: Akıllı tavsiyeleri alıyoruz ancak koyacak yer bulamıyoruz.

İnek de daim otlamır, gah otlayır, gah gövşeyir: İnek de her zaman otlamaz; bazen otlar; bazen da geviş getirir.

"Her şeyi bilmek isteyirem" ne demektir? "heç neyi emelli-başlı bilmek istemirem ve ya bilmeye gabil deyilem" demektir.: "Her şeyi bilmek / öğrenmek istiyorum " ne demektir? "hiçbir şeyi gerektiği şekilde bilmek / öğrenmek istemiyorum veya buna muktedir değilim" demektir.

Terbiye yaşından çıxmış adamı terbiyelendirmek megsedile tenbeh etmek, danlamağ, gnamag - terbiye etmek boş eziyyetdir: Terbiye yaşı gelmiş birini terbiye etmeye kalkışmak, azarlamak, kınamak, boşuna zahmet çekmektir.

Başgasının arxasınca deyileni öz üzüne deyilen söz kimi gebul et: (Senin yanında) başkasının arkasından söyleneni kendi yüzüne söylenmiş gibi kabul et.

Ömrün me'nası hagda derin-derin düşünülmeğ yerde insan yoxdur: Ömrün / hayatın anlamının derin derin düşünülmediği yerde insan yoktur.

Kitabı yalnız oxumag xatirine oxumag hem meşşanhg elametidir, hem de onu yazanın emeyine hörmetsizliktir: Kitabı yalnız okumuş olmak için okumak, hem dar görüşlülüğün işaretidir hem de kitabın yazarının çektiği emeğe saygısızlıktır.

Bizi en çox aldadan, aylmaz bir yuxuya daldıran özümüz baredeki hoş efsanelerdir: Bizi en çok aldatan, uyanılmaz uykulara gark eden bizim hakkımızda yaratılan güzel efsanelerdir.

Üz gözelliğinin şexsiyete dexli yoxdur: Yüz güzelliğinin şahsiyetle bir ilgisi yoktur.

Pis o deyildir ki, uşag uşaglıg edir, pis odur ki, böyük huşşuz olur: Kötü / kötülük, çocu-

ğün yaptığı çocukluk değil; büyüğün yaptığı akılsızlıktır.

Derdim - müellimimdir: Derdim öğretme-nimdir.

Ağıl çaya benzeyir: Yatağı genişlendikçe çay dayazlaşır: Akıl çaya / ırmağa benzer; yatağı genişledikçe sığlaşır.

Bilik cine benzeyir: Ses-küy olan yere yakın düşmür: Bilgi cine benzer; kavganın gürlütünün olduğu yere yaklaşmaz.

Deyrler, denizde özünü temizleme xisleti vardır. Bu, denizin büyüklüyündendir. Denize benzemeli!: Denizlerin kendi kendini temizleme özelliğine sahip olduğunu söylüyorlar. Denizlere benzemeli!

Canlıların en gorkuncu özünü tehlik ile meşğul olmayan adamdır: Canlıların en korkuncu kendini anlayıp dinlemeyen/yaptıklarının muhasebesini yapmayan insandır.

Cana bir temrin yeterse, ruha yüzü azdır: Cana bir ok yeter ama ruha yüz ok bile azdır.

Ganmazın ağıla ihtiyacı olmaz: Anlayışsızın/edebsizin akıla ihtiyacı yoktur.

Güzellik, Yaşama isteği

Torpağın neler yarattığını düşündükçe o benim gözümde ele mügeddesleşir ki, onu ayaglamağı günah sayırım: (Bizlere) neler verdiğini düşündükçe toprak gözümde öyle mukad-desleşir ki, onu çiğnemeyi bile/ona ayak basmayı günah sayıyorum.

Dahiler de uşaglar geder orijinal olabilirler: Dahiler bile çocuklar kadar orijinal (fikirlere) sahip olamazlar.

Garğamı gefese salmazlar: Kargayı kafese koymazlar.

Üreğden gülürsünüzse, dişlerinizin görünmeyinden utanmayın: Eğer yürekten/içten gülüyorsanız dişlerinizin görünmesinden korkmayınız. (yürekten gülen dişlerinin görünmesinden korkmaz).

Göz yaşları olmasaydı, üreyimiz çokdan yamb küle dönmüşdü: Göz yaşları olmasaydı üreyimiz çoktan yanıp küle dönerdi.

Yalnız heğiget gözeldir, başga adda güzel tanımıram!: Yalnız hakikat gözeldir; başka güzel tanımıyorum.

Saza ağlamağımдан bilirem ki, Türkem: Saz çalındığında (kendimi tutamayıp) ağlayışımдан (bir kez daha) Türk olduğumu anlıyorum.

Üzümün güzelliği azaldıkça gelbimin güzelliği artar: Yüzümün güzelliği azaldıkça kalbimin güzelliği artıyor.

Edebiyat ve Güzel Sanatlar

İncesenet benim başa düşmediyim bir dilde heyat boyu sepelenib, kitablar onu benim başa düşdüyüm bir dile çevirir: Güzel sanatlar benim anlamadığım dilde hayat boyu yazılmış/şuraya buraya saçılmış; kitaplar onları benim anladığım bir dile çeviriyor.

Cümle üzlerinin cümledeki yeri onların ata yurdudur-onları didergin salmayın: Cümlelerin öğelerinin cümle içindeki yerleri onların ata yurtlarıdır; (sakın) onları yurtlarından ayrı koymayın/derbeder etmeyin.

Aşığı seneti bizim xalğın canıdır, ruhudur ki, aşığı dilinde titreyip, sazın telinde: Aşıklık sanatı bizim halkımızın canıdır, ruhudur, (zira bu can, bu ruh) aşığı dilinde ve sazın telinde yan-kılanmıştır.

Türk xalğı - istisnasız olarak - bütün zamanların, Türk şairlerinden daha büyük şairdir: Türk milleti gelmiş geçmiş bütün Türk şairlerinden daha büyük şairdir.

Sevgi

Büyük olan ilk sevginin oxu daşa deydikde, o, çoklu xırda "sevgilere" parçalanır: Büyük olan ilk sevginin oku taşta değince, bir çok küçük sevgiye ayrılır.

İnsan hansı yaşdan sevilerek sevirse, onun gençliyi de o vaxtdan başlanır: İnsan hangi yaşta sevilip de sevirse onun gençliği işte o zaman başlar.

İztirab sevginin ilk garanguşudur: İztirab sevginin ilk kırlangıcıdır.

Sevmediyimiz adam bizi iztiraba sala bilmez: Sevmediyimiz kimse bize ıztırab veremez.

Sevginin ömrü sedagetinki gederdir, belke ondan da gödekdir: Sevginin ömrü, sadakatın ömrü kadardır; belki de ondan daha da kısadır.

İnsanı heyvandan ferglendiren başlıca elamet belke de şuur yox, sevgidir: İnsanı hayvandan ayıran asıl özellik belki de akıl/şuur değil, sevgidir.

Sevgili garşısında gul olmağı bacarmag a-damdan mecnun dahiliyi isteyir: Sevgili karşısında kul olmayı becermek insandan mecnunun

sahip olduğu dahiliğe sahip olmayı istiyor (sevgili karşısında kul olabilmek için mecnundaki dahiliğe sahip olmak gerek).

Sevgi ile acizlik bir araya sığmır. Seven adam aciz ola bilmez, aciz adam seville bilmez, seve bilmez: Sevgi ile acizlik bir arada bulunmaz. Seven insan aciz olamaz; aciz insan da sevillemez, sevemez.

Yalnız sevgi gücüne Geys Mecnun ola bilmezdi, bunun için Mecnunâne zekâ da gerekdir: Yalnız sevginin gücü söz konusu olsaydı Kays, Mecnun olamazdı. Mecnun olabilmek için(önce) "Mecnunâne" zekâyâ sahip olmak gereklidir.

Dünya Nimetlerine Olan İlgî

Eşya çok sebirlidir, lap yavaş-yavaş da olsa, bizi esir alır: Eşya çok sabırlıdır; oldukça yavaş olsa da bizi esir alıyor.

Evlerimize getirmekle gefese saldıığımız her bir şey evimizde bizi öz heçmi geder genişlikden mahrum etmekle bizden intigam alır: Evlerimize getirip bir anlamda kafese koyduğumuz her hangi bir şey, evimizde kendi hacmi kadar bir yerden bizi mahrum ederek bizden intikam alıyor.

Gadına tebetin en ağır zulumü doğum ağrılarıdır. Cemiyetin en ağır zulumü bezeye herisliktir. Bunlardan birincisi ona büyüklük ve ölümsüzlük getirir, ikincisi ise onu kiçildir ve öldürür: Kadına tabiatın verdiği en ağır zulüm doğum ağrılarıdır. Toplumun verdiği zulüm ise onu süse / ziynete meylettirmesidir. Bunlardan birincisi ona büyüklük ve ölümsüzlük verirken ikincisi onu alçaltır ve öldürür.

Murdarlıg götürmeyen çayın suyu bol olmaz: Pisliğı götürmeyen çayın/ırmağın suyu bol olmaz.

Gadın gezdirdiyi zer-zinet, vurduğu ber-bezek geder öz giymetini intirir: Kadın, takındığı takı, yaptığı makyaj kadar kıymetini azaltır.

Vezife yuxuda tapılan goz kimi bir şeydir. Aylanda göreceksen ki, elin boşdur: Vazife (mevki, makam) rüyada iken bulunan ceviz gibidir. Uyanınca elinin boş olduğunu anlayacaksın.

Pul mene vesite kimi gerektir. O ise meni vasiteye çevirmek isteyir. Odur İd, sevdamız baş tutmur: Para bana bir vasita olması bakımından lazımdır. O ise beni vasita yapmak istiyor. Bu

yüzden onunla birbirimizi sevemiyoruz / yıldızımız barışmıyor.

Siyaset

Her bir gelem sahibi mensub olduğu dövletin süngü gezdirenidir: Her kalem sahibi mensubu bulunduğu milletin askeridir.

İtinin oğruya satılmasını istemirsense, onu tox saxla: Köpeğinin hırsıza satılmasını (sana ihanet etmesini) istemiyorsan onu tok sakla.

Her hansı bir şeyi gadağan etmek onu müdafî eden bir cebhe yaradmag demektir: Her hangi bir şeyi yasaklamak onu savunan bir cepheyi de meydana getirmek demektir.

Garşımıza turşu goyurlar, ağzımızın sulandığına göre bizi gınayrlar: Önümüze turşu koyuyorlar; ağzımız sulandığı içinde bizi kınıyorlar.

Savaş gortexu olmasa, barış bağlaşması heç kesin ağhna gelmez: Savaş korkusu olmasa , barış antlaşması kimsenin aklına (bile) gelmez.

Nedense be'zi adamlar dövlət başçısı olmayınca "eser" yaza bilmirler: Her nedense bazı kimseler devletin başına geçmeden/devlet başkam olmadan eser yazamıyorlar.

Ölke tekpartiyalı olanda adamlar çoxtariyalı olur: Ülke tek partili olunca insanlar çok partili olur.

Kitab çoxtluğu-kitab yoxluğu yaradır: Kitap çokluğu, kitap yokluğunu doğurur.

Tasnif Edilemeyen Sözler

Praktika adlı canlınn gözü nezeriyyedir: Pratik adlı canlınn gözü teoridir.

Gabagcılarn ardınca getmekdense, geride galanların gabağmca get: Önde gidenlerin ardından gideceğine, geride kalanların önünde git.

İt var ki, adamı özgenin dişi ile tutur: Öyle köpek var ki, insanı başkasının dişi ile ısırır.

Sağlamlığın bir adı var, xesteliyin binbir: Sağlığın bir adı var; hastalığın binbir.

Özgenin dilini öyrenmeye ne var! Oğulsan özgeye öz dilini öyret!: Başkasının dilini öğrenmekte ne var; erkeksen kendi dilini başkasına öğret!

Böyük fikirler xırda başlarda yazg güne galır: Büyük fikirler küçük kafalarda zor anlar yaşar.

Yemeye yerin yoxdursa, xöreyin dadlı olmasının ne me'nası?: Yemeye yerin yoksa, (senin) için yemeğin güzel olmasının ne anlamı var?

Böyük ganunlar yazılmadan da fealiyyet gösterir: Böyük kanunlar, yazıya geçirilmeden de işlerlik kazanır/uygulanır.

Her bir insanın dünyaya açdığı pencere onun biliyi boydadır: Her insanın dünyaya açtığı pencere onun bilgisi büyüklüğündedir.

Kitab bilik menbeyi deyildir; bilik menbeyi heyatdır, kitab ise artug elde edilmiş bitikler haggında me'lumat anbarıdır: Kitap bilgi kaynağı değildir; asıl bilgi kaynağı hayattır. Kitap ise edinilmiş bilgilerin ambarıdır.

Fikir de maya kimidir, açılığda tutmur: Fikir de maya gibidir; açıkta tutmaz.

C'emiyet hegigetden - özümün esl simasından gorkur. Ona göre de bezek-düzekle meşğuldur: Toplum hakikatlerden, kendi simasından korkuyor. Bu sebeple de süsle bezekle (makyajla) ilgileniyor.

Baş nece buyurursa, ürek nece yemleyirse, ayag da o cür yeriyr: Akıl neyi emreder, gönül neyi arzularsa ayaklar da o yöne doğru gider.

Dolu gaba su tökmek olmaz: Dolu kaba su konulmaz.

En axırda gücümüz göz yaşma çatır: En sonunda gücümüz göz yaşına yetiyor.

Ölümün ağırlığını yüz şöhet, yüz ad birce övlad geder azalda bilmez: Ölüm acısını yüz şöhet yüz ad, bir tek evlat (çocuk) kadar hafifletemez.

Erle arvad arasındaki her bir narazı danışg evin bu növresine sızan su kimidir: Karı koca arasındaki her bir tartışma evin temeline sızan su gibidir.

Düşmençiliyin en pis forması dostlug oyunudur: Düşmanlığın en kötüsü dost görünmektir (düşmanın en kötüsü dost görünendir).

Heç kes heç kesi aldatmır, aldadan özünü aldadır: Kimse kimseyi aldatmaz; aldatan kendini aldatır.

Deyilen söz yadigârdır, tutulan iş abide: Söylenen söz yadigârdır; yapılan iş ise abide.

Ganan daim özünü gınayır. Ona göre de daim özgeni gınayanı ganmaz saysag - yanılmarıg: Anlayışlı olan daima kendini kınar. Bu sebeple sürekli başkalarını kınayan "anla-

yışsız" (düşüncesiz, edepsiz) sayarsak yanılmış olmayız.

Veten balalarının azarı can dermanıdır- onu üreyine çekenler için: Vatan çocuklarının derdi, onu yüreğinde hissedener için can dermanıdır.

Ana yalnız veten mezmunuyla giymetli ve mügeddesdir: Ana (kelimesi) yalnız vatan mezmunuyla/kelimesiyle birlikte kullanıldığında kıymetli ve mukaddestir.

Bala için: ana-örnekdir, ata-ideal, ana heyatdır, ata-nağl, ana-üstünde gezdiyi torpagdır, ata-can atdığı üfüg: Çocuk için: ana örnektir; baba ise ideal. Ana hayattır; baba ise masal. Ana üzerinde gezindiği toprak; baba ise(erişmek için) can attığı ufuktur.

Hegiget menden gorumayın-onun yiyesi menem: Hakikati benden saklamayın çünkü onun sahibi benim.

Göz yaşı da gerekdir gözler geder: Gözler kadar göz yaşına da ihtiyaç vardır.

Anlamsız bilikler, soyug bilikler! Sizi hezm etdikce donur ilikler!: (Ey) anlamsız bilgiler, soğuk bilgiler! Sizi sindirdikçe donar ilikler!

Utananın oğlu olar, pulu olmaz: Utananın oğlu olur (ama) parası olmaz.

Sene ölüm yoxdur, Türküm, çünkü senin gelbun insana, dünyaya, sevgilere açığıdır: (Ey) Türküm, sana ölüm yoktur. Çünkü senin kalbin insanlığa, dünyaya ve (bütün) sevgilere açıktır.

Saralmag heyvana gelib, gızagmag insana: Sararmak hayvana; kızarmak (ise) insana mahsustur.

Bir-birini gırmag kimi eski eskiklik sizemi galıb, Türkler, gadanız alım?!: (Ey) Türkler, Allah aşkına, bir birini kırmak / yok etmek gibi çağ dışı davranışlar (kala kala) size mi kaldı?!

Özüne müellim olana heyat mekteb olur: Kendi kendinin öğretmeni olana hayat okul olur.

Türk dilinin yüzden doxsan sözü Türk sözü olmalıdır, dünya dillerinin yüzden on sözü Türk sözü olmalıdır: Türkçe'nin %90'ı Türkçe kelimelerden oluşmalıdır. Dünya dillerindeki kelimelerin ise % 10'u Türkçe olmalıdır.

Şair olub insanı sevmeye ne var! Oğulsan, hekim ol-sev insanı!: Şair olup insanı sevmekte ne var! Erkeksen doktor olup da insanları sev!

Türkler! Çölde tumançağ gezene biz: Ana deye bilmerik,

**Bacı deye bilmerik,
Arvadımız deye bilmerik,
Gizimiz deye bilmerik.:**

Türkler! Dışarıda (çarşıda pazarda) iç çamaşırıyla gezip dolaşana bizler:

Ana diyemiyoruz.
Bacı diyemiyoruz.
Kanın diyemiyoruz
Kızını diyemiyoruz.

Türkler! Bizim:

**Anamızın ana siması olmalıdır,
Bacımızın bacı siması olmalıdır,
Arvadımızın kadın siması olmalıdır,
Gizimizin giz siması olmalıdır.**

Heyat buna mane olursa, heyat deyişilmelidir!

**Anamız yox, bacımız yox, arvadımız yox,
gizimiz yox, heyat deyişilmelidir!:**

Türkler, bizim :
Anamız ana gibi,
Bacımız bacı gibi,
Kadımız kadın gibi,

Kızımız da kız gibi olmalıdır/hareket etmesini bilmelidir.

Hayat buna engel oluyorsa hayat deyişmelidir (hayatta buna engel olan şeyler varsa onlar deyişmelidir). Anamız, bacımız, karımız, kızımız değıl; bu hayat değışmelidir.

Ütanmagla utanmazı utandıra bilmezsen:

Utatarak utanmazı utandıramazsın.

Türklüyün geleceyi göylerin enginliyi gederdir!: Türklüyün geleceğı gök yüzü kadar engindir.

Deli-çayın bu tayında da delidir, o tayında da: Deli, çayın/ırmağın bu tarafında da delidir; diğər tarafında da.

Türküm, sen de xalgsan, başğaları da. Başğalarını sevmeyen Türke bil bağlama, inanma, Türküm, kor say sen onu! O sene düşmen artırır: Türküm, sen de milletsin, başğaları da. Başğalarını (başka milletleri) sevmeyen Türke bel bağlama, güvenme onu kör say. O (sürekli) senin düşmanlarının sayısını artırır .